Kulturutskottets betänkande

1977/78:11

med anledning av motioner om skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse m. m.

I detta betänkande behandlar utskottet följande motioner, vilkas behandling på förslag av kulturutskottet i betänkandet 1976/77:45 uppskjutits till riksmötet 1977/78, nämligen

1976/77:735 av Tage Adolfsson (m) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i byggnadsminneslagen att kulturhistoriskt värdefulla miljöer såsom parker, trädgårdsanläggningar och andra värdefulla naturhistoriska miljöer bevaras,

1976/77:754 av Per-Erik Nisser (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om en s. k. takfond i syfte att underlätta bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

Motionen 1976/77:735

I motionen 1976/77:735 framhålls att de i byggnadsminneslagen och kungörelsen om det offentliga byggnadsväsendet meddelade bestämmelserna till skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse avser att bevara enstaka byggnader och deras närmaste omgivningar men inte ger möjlighet att skydda kulturhistoriskt värdefulla miljöer eller grupper av byggnader. Inte heller byggnadslagen och byggnadsstadgan ger något lagskydd i egentlig mening för kulturhistorisk bebyggelse.

Med utgångspunkt i ett aktuellt fall i Västerås – en planerad utbyggnad av stadsbiblioteket skulle spoliera gymnasieträdgården som nu är en väsentlig del av miljön kring domkyrkan – framhåller motionären att det är ett önskemål från kulturminnesvårdens sida att möjligheter ges att genom lagstiftning i någon form skydda miljöer av stort kulturhistoriskt intresse. Motionären åsyftar dels sådana miljöer som innehåller kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, dels miljöer som i sig själva är att betrakta som omistliga, dokumenterande en gången tids historiska utveckling, av speciellt lokalhistoriskt intresse, utgörande ett karaktäristiskt inslag i en stadsbild e. d. eller slutligen bildande en viktig del av utvecklingen inom en orts näringsliv.

Remissyttrande av riksantikvarieämbetet över motionen 1976/77:735

Riksantikvarieämbetet instämmer i vad motionären anfört om kulturminnesvårdens önskemål. Ämbetet har vid flera tillfällen framhållit önskvärdheten av att byggnadsminneslagen ses över, bl. a. med syfte att bredda det urval av bebyggelse som lagen avser att skydda. I yttrande över bygglagutredningens betänkande har riksantikvarieämbetet påpekat att en ny byggnadslagstiftning bör utformas så att den kan ge stöd åt bevarandeintressena, icke minst när det gäller grupper av byggnader eller större bebyggelsemiljöer. Byggnadsminneslagen bör snarast ses över i anslutning till arbetet med den planerade nya byggnadslagstiftningen. Parker och trädgårdar som tillhör kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kan skyddas enligt byggnadsminneslagen men knappast parker utan sådan bebyggelse. Naturhistoriskt värdefulla miljöer bör skyddas genom naturvårdens speciallagstiftning.

Motionen 1976/77:754

Som stöd för yrkandet i motionen framhåller motionären vikten av att äldre, kulturhistoriskt värdefulla byggnader bevaras och påpekar som ett känt faktum att ett hus, som fått förfalla alltför mycket, blir oproportionerligt dyrt att restaurera. Han anför att man i Norge upprättat en s. k. takfond ur vilken medel beviljas enbart för iståndsättande av bristfälliga tak på gamla, kulturhistoriskt värdefulla byggnader. En dylik takfond skulle kunna byggas upp här i Sverige och vidmakthållas exempelvis med försäkringsmedel i kombination med statliga och kommunala bidrag.

Utskottet har genom svenska ambassaden i Oslo inhämtat följande upplysningar angående den i motionen omnämnda takfonden.

I samband med det europeiska byggnadsvårdsåret 1975 bildades i Norge en fond för finansiering av provisorisk takläggning (exempelvis med korrugerad plåt) av kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Denna takfond var av engångsnatur och har numera förbrukats.

Tidigare riksdagsbehandling av frågan om skydd för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer

Kulturutskottet och riksdagen har vid flera tillfällen behandlat frågan om skydd för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer. Senast anförde kulturutskottet i betänkandet KrU 1975/76:14 bl. a. följande.

I sitt betänkande 1971:26 behandlade kulturutskottet utförligt frågan om bevarandet av äldre bebyggelser och miljöer. Utskottet förklarade att denna fråga borde tas upp till ingående överväganden, lämpligen i samband med den översyn av lagstiftningen om den fysiska planeringen som då pågick inom bygglagutredningen. I det utredningsarbete som utskottet sålunda förordade borde samråd ske med saneringsutredningen. Vidare borde 1965 års musei-

och utställningssakkunniga anlitas som expertorgan. Utskottet underströk också att arbetet borde bedrivas skyndsamt samt att under arbetets gång förslag, om så bedömdes lämpligt, kunde läggas fram om provisoriska åtgärder, exempelvis i fråga om förstärkning av skyddet mot rivning av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. På förslag av utskottet anhöll riksdagen att Kungl. Maj:t skulle låta verkställa den utredning som utskottet förordat. Detta ledde till att bygglagutredningen fick tilläggsdirektiv i anslutning till utskottets uttalanden.

Som omnämnts i motionen 1975:1336 har i bygglagutredningens nu avgivna betänkande "Markanvändning och byggande" (SOU 1974:21) redovisats principer för lagstiftning om den översiktliga byggnadsplaneringen i kommunerna. Enligt vad utskottet inhämtat beräknas beredningen av denna fråga inom bostadsdepartementet resultera i en promemoria hösten 1976 med förslag till ett nytt plansystem. Promemorian avses bli remissbehandlad för att därefter tillsammans med remissvaren utgöra underlag för en proposition till riksdagen. Bland de frågor som i detta sammanhang övervägs inom departementet är även frågan om skydd för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer. Utskottet anser det angeläget att denna fråga får en skyndsam behandling men att det dock inte finns tillräcklig anledning att bryta ut den till behandling i förtur. En sådan åtgärd skulle komplicera lagstiftningsarbetet, och den tid man skulle kunna vinna får anses vara obetydlig.

Sammanfattningsvis uttalade utskottet att riksdagen inte borde begära någon särbehandling av frågan om lagstiftning till skydd för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer. Utskottet avstyrkte ett motionsyrkande om en dylik särbehandling. Riksdagen följde utskottet och avslog motionen.

Pågående utredningsarbete

Bygglagutredningens betänkande (SOU 1974:21) "Markanvändning och byggande", som redovisade principer för lagstiftning om den översiktliga byggnadsplaneringen i kommunerna, bereds f. n. i bostadsdepartementet. Beredningen beräknas resultera i en promemoria med förslag till ett nytt plansystem. Promemorian avses bli remissbehandlad för att därefter tillsammans med remissvaren utgöra underlag för en proposition till riksdagen. En av de frågor som i detta sammanhang övervägs i departementet är frågan om skydd för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer.

Byggnadsvårdsutredningen, som tillkallats av chefen för utbildningsdepartementet, utreder f. n. frågan om formerna för stödåtgärder för vård och bevarande av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Till utredningsuppdraget hör också att överväga i vilka former behovet av stödåtgärder för kulturhistoriskt värdefulla miljöer skall tillgodoses. Därvid bör också behandlas annat än byggnader, exempelvis parker. I direktiven för utredningen uttalas bl. a. att vård- och underhållsfrågorna skall belysas även utifrån effekterna av gällande och eventuellt tillkommande byggnadslagstiftning.

Utskottet

Det yrkande som framförts i motionen 1976/77:735 innebär att riksdagen skall besluta om sådan ändring i byggnadsminneslagen att kulturhistoriskt värdefulla miljöer såsom parker, trädgårdsanläggningar och andra värdefulla naturhistoriska miljöer bevaras. Utskottet får med anledning av yrkandet först konstatera att frågan om skydd för värdefulla naturhistoriska miljöer, som riksantikvarieämbetet påpekat, ligger inom ramen för naturvårdens speciallagstiftning. Utskottet avstyrker därför motionen i denna del.

Vad beträffar parker och trädgårdsanläggningar som kan betecknas som kulturhistoriskt värdefulla miljöer har byggnadsvårdsutredningen till uppgift att behandla även frågan om stödåtgärder för vård av sådana miljöer. Utredningen skall i sitt arbete belysa vård- och underhållsfrågorna bl. a. utifrån effekterna av gällande och eventuellt tillkommande byggnadslagstiftning. I denna del bör arbetet bedrivas i kontakt med det arbete med en översyn av byggnadslagstiftningen som pågår inom bostadsdepartementet.

Utskottet räknar med att den av motionären aktualiserade frågan om bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer av typen parker och trädgårdsanläggningar kommer att bli väl belyst i det utredningsarbete som sålunda pågår. Resultatet av detta arbete bör avvaktas. Utskottet avstyrker därför motionen 1976/77:735 även i denna del.

Det i motionen 1976/77:754 framförda yrkandet om utredning angående en s. k. takfond, som skulle underlätta bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, avstyrks av utskottet med hänsyn till pågående arbete inom byggnadsvårdsutredningen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motionen 1976/77:735,
2. att riksdagen avslår motionen 1976/77:754.

Stockholm den 8 november 1977

På kulturutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Per Olof Sundman (c), Ingemar Leander (s), Olle Eriksson (c), Åke Green (s), Ingegärd Frænkel (fp), Karl-Eric Norrby (c), Lars-Ingvar Sörenson (s), Ingrid Diesen (m), Hans Alsén (s), Kerstin Göthberg (c), Lennart Bladh (s), Gunnar Richardson (fp), Lars Ahlmark (m) och Lena Öhrsvik (s).

GOTAB 55955 Stockholm 1977